

Φρήντριχ Σίλλερ: Κέντρο του στοχασμού η αισθητική

/ [Πεμπτουσία](#)

Φρήντριχ Σίλλερ, Επιλογή από το έργο του, εισαγωγή-επιλογή-μετάφραση Κώστας Ανδρουλιδάκης, Στιγμή, Αθήνα 2015, σελ. 141

Ο παρών τόμος περιλαμβάνει μεταφρασμένα κείμενα από περισσότερο η λιγότερο γνωστά έργα του σπουδαίου Γερμανού ποιητή και φιλοσόφου Φρ. Σίλλερ (1759-1805). Προηγείται των κειμένων μία όχι εξαντλητική αλλά ιδιαιτέρως κατατοπιστική «Εισαγωγή» του μεταφραστή Κ. Ανδρουλιδάκη.

Μεταξύ άλλων ο μεταφραστής αναφέρεται στις επιδράσεις (σσ. 14-16) στην σκέψη και το έργο του Σίλλερ (ο Καντ, ο προτεσταντικός ευσεβισμός, η αρχαία η λατινική ποίηση, ο Σαίξπηρ, η φιλοσοφική σκέψη του Λαϊμπνιτς και του Ρουσσώ, ο Γκαίτε κ.α.). Ο Κ. Ανδρουλιδάκης τονίζει σωστά ότι «κέντρο του στοχασμού [του Σίλλερ] είναι η αισθητική ... Σκοπός της τέχνης δεν είναι απλώς η παρουσίαση αισθητών φαινομένων, αλλά η αναπαράσταση του Απειρού και του Απολύτου» (σ. 19). Αλλά

και ο Σίλλερ επέδρασε, με την σειρά του, στην σκέψη των εκπροσώπων του γερμανικού Ιδεαλισμού, στον Σέλλινγκ και στον Χέγκελ, αργότερα στον Σοπενχάουερ και στον Νίτσε, ακόμη και στον Ντοστογιέφσκι (σσ. 24-27).

Από τα ανθολογούμενα κείμενα, τα υπ' αριθμ. 1-3 και 7-19 παρουσιάζουν φιλοσοφικό περιεχόμενο, ενώ τα κείμενα υπ' αριθμ. 4-6 έχουν περισσότερο ιστορικό χαρακτήρα. Το υπ' αριθμ. 20 κείμενο περιέχει σύντομα αποσπάσματα από «Επιστολές» του Σίλλερ. Παρενθετικά θα προσθέσω ότι το υπ' αριθμ. 10 εκτενές απόσπασμα (σε νέα μετάφραση) προέρχεται από το έργο του Σίλλερ Καλλίας η περί του κάλλους του οποίου υπάρχει μετάφραση στην ελληνική (μετ. Γ. Ξηροπαΐδη, Πόλις, Αθήνα, 2005), ενώ το υπ' αριθμ. 15 προέρχεται από το έργο του Περί της αισθητικής παιδείας του ανθρώπου, το οποίο επίσης έχει μεταφραστεί στην ελληνική (μετ. Κ. Ανδρουλιδάκης, Ιδεόγραμμα, Αθήνα, 2006).

Σε ένα χαρακτηριστικό από τα παρουσιαζόμενα κείμενα, ο Σίλλερ αναφέρεται εκτενώς στην παιδευτική αξία του θεάτρου, το οποίο «δρα βαθύτερα και διαρκέστερα από την ηθική και τους νόμους» (σ. 33, σ. 34). Εδώ θα διευκρινισθεί ότι για τον Σίλλερ ο άνθρωπος «δεν είναι προορισμένος να επιτελεί ηθικές πράξεις αλλά να είναι ένα ηθικό ον» (σ. 54), επομένως έχει σημασία ολόκληρος ο χαρακτήρας του ανθρώπου. Είναι αξιοσημείωτη η τοποθέτηση του Σίλλερ ότι «όταν δεν θα διδάσκεται πια καμιά ηθική, δεν θα βρίσκει πίστη καμιά θρησκεία, δεν θα υφίσταται κανείς νόμος, θα εξακολουθεί να μας προξενεί ρίγος η Μήδεια σαν θα κατεβαίνει τρεκλίζοντας την κλίμακα του ανακτόρου και θα έχει πια τελεστεί η παιδοκτονία» (σ. 33).

Ειδικότερα η τραγωδία, για τον Σίλλερ, «έχει την εξουσία, και μάλιστα την υποχρέωση, να υποτάξει την ιστορική αλήθεια στους νόμους της ποίησης» (σ. 49), δηλαδή της ποιητικής αλήθειας. Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και η τοποθέτηση του Γερμανού ποιητή και στοχαστή ότι η ποίηση «δεν πρέπει να αποβλέπει στον πολίτη μέσα στον άνθρωπο, αλλά στον άνθρωπο μέσα στον πολίτη» (σ. 67).

Στο απόσπασμα «Περί του παθητικού» ορίζει ο Σίλλερ ότι «ο έσχατος σκοπός της τέχνης είναι η αναπαράσταση του υπεραισθητού, και ιδιαιτέρως η τραγική τέχνη το επιτυγχάνει αυτό με το να αισθητοποιεί την ηθική ανεξαρτησία από τους φυσικούς νόμους στην κατάσταση της αψιθυμίας» (σ. 61). Περιττό να σημειώσω ότι την αντίληψη περί της τέχνης ως αναπαράστασης του Απολύτου θα αναπτύξει εκτενέστερα ο Φρ. Σέλλινγκ (1775-1854) στην περίφημη «Φιλοσοφία της τέχνης», που παραμένει ακόμη αμετάφραστη στην ελληνική.

Η διατύπωση του Σίλλερ ότι «θα επιδιώξομε να κάνομε την ομορφιά μεσίτισσα της αλήθειας» (σ. 70) είχε μία απροσδόκητη επίδραση στην ρωσική σκέψη, και

συγκεκριμένα στον μεγάλο Ρώσο φιλόσοφο Βλαδίμηρο Σολοφιώφ (1853-1900) ο οποίος, ακολουθώντας την γνωστή διατύπωση του Φ. Ντοστογιέφσκι (1821-1881) ότι «η ομορφιά θα σώσει τον κόσμο», θα υποστηρίξει, με την σειρά του, ότι «η ομορφιά ταυτίζεται με το καλό και την αλήθεια» (Dictionnaire de la philosophie russe, sous la direction de Françoise Lesourd, L' age d' Homme, Lausanne 2010, σ. 240).

Σε μία γενικότερη αποτίμηση, με τα ανθολογούμενα κείμενα του παρόντος τόμου έχουμε μία σύντομη αλλά ακριβή εικόνα των περί της αισθητικής αντιλήψεων του Φρ. Σίλλερ. Αν και έχουν διατυπωθεί επιφυλάξεις ως προς την σύνδεση του ποιητικού ύφους και του φιλοσοφικού λόγου στο έργο του Σίλλερ, εντούτοις νομίζω ότι η συμβολή του στην αισθητική φιλοσοφία είναι αξιοσημείωτη. Άλλωστε, όπως είχε πει ο μεγάλος Ρώσος γλωσσολόγος Α. Ποτέμπνια (1835-1891), η ποίηση είναι σκέψη με εικόνες.